

COVID-19 Tui Puipui

Aisea e tatau ai ona fai lo'u tui puipui?

O le fa'amoemoe o le tui puipui, o le puipuia mai lea o oe i le COVID-19, ina ia fesoasoani e fa'aititia le a'afiaga o le pesia o lou aiga ma le lautele.

E iai se tau e totogi mo le tui puipui?

Leai. E leai se totogi mo le COVID-19 tui puipui. E maua fua i tagata uma ma so o se tasi i Niu Sila.

E tatau ona fai so'u tui puipui?

O le tui puipui, o se fa'aopoopoga o le puipuiga mo oe ma lou aiga i le COVID-19, ae matou te fautuaina oe e fai le tui puipui pe ā ofoina atu iā te oe. Ae ui o lea, e lē fa'amalosia.

O ai e tatau ona fai le tui puipui?

O lo o avanoa nei le tui puipui mo tagata uma o lo o nonofo i Niu Sila, ua atoa le 16 tausaga le matutua ma luga atu.

E lē fa'apea o i ai se tulaga lamatia mo tamaiti ma le 'au tupulaga mai le tui puipui; ae o le mafua'aga ona e le i aofia ai tagata i lalo ifo o le 16 tausaga, i fa'ata'ita'iga saogalemu mo le taimi lenei.

Mo latou e i lalo ifo o le 16 tausaga le matutua, e maualalo le tulaga lamatia mai le COVID-19, o le ala lea ua matou ave ai le fa'amuumua i le 'au mātutua.

Afai o a'u o se aufaigaluega a le tiute ma tuā'oi po o le Managed Isolation and Quarantine (MIQ), pe mafai ona fai tui puipui mo tagata uma o le matou fale?

Ioe. O lo o avanoa nei le tui puipui i so o se tasi o lo o nonofo i lou fale, ua 16 tausaga le matutua ma luga atu. Ae, afai fo'i o oe, po o se isi o lou aiga e masani ona nofo i se isi aiga, e tatau ona lua talanoaina fa'atasi aiaiga uma o le tui puipui, ina ia puipuia tagata uma.

E lava le malosi o le tasi COVID-19 tui puipui, e puipuia mai ai i ituaiga fesua'iga 'ese'ese uma o lo o tatou va'aia?

O lo'o iloiloina e le Matātā o le Soifua Maloloina fa'amaumauga fa'amuamua mai isi atunu'u e uiga i isi a'afiaga fou ma le aogā o le tui puipui. Ua fa'ailoa mai fo'i e isi kamupani e mafai ona latou faia nisi suiga i tui ina ia mautinoa ai o lo'o tumau pea le malosi – e fa'atusaina lenei i fesua'iga masani e faia i le tui puipui o le fulū.

E saogalemu le tui puipui?

E le mafai ona fa'aaogāina le COVID-19 tui puipui i Niu Sila, se'i vāganā ua uma ona siaki mae'a ma fa'amaonia mai e le Medsafe. O Medsafe o le fa'alapotopotoga fa'apitoa mo le saogalemu o vaila'au i Niu Sila. Latou te faia lelei iloiloga malosi i tui puipui uma, e mautinoa e fetau uma tulaga i le lotoifale ma fa'avā o mālō, mo le lelei ma le saogalemu.

O COVID-19 tui puipui uma lava, e tasi lava lona auala e su'esue' ai mo le saogalemu, ina ia tatau ona fetau uma tulaga malosi. O le a fa'aauau fo'i ona tatou mauaina fa'amaumauga mai le fa'aauauina o fa'ata'ita'iga o togafitiga tetele, e fa'atagaina ai ona matou mata'ituina le saogalemu ma le aogā o tui puipui, mai le amataina se'ia o'o ina fa'aauauina le fa'aaogāina.

O a ni a'afiaga o le tui puipui?

O a'afiaga e masani ai le COVID-19 tui puipui o le:

- tigā le itū o le tino na tui
- tigā o le uluivā pe vaivai
- fa'alogoia le lēlavā po o le ivā

O nei a'afiaga e masani ai, e faifai lēmū ma e lē umi, ma e le taofia oe mai le faia o se isi tui lona lua po o le fa'aauauina o mea e te masani ai. O le a fesiligia oe e te fa'atali i le 20 minute pe a uma lou tui ina ia mafai ona siakiina oe e le aufaigaluega fa'afoma'i, ina ia mautinoa e leai se isi ou a'afiaga ogaoga. O i latou e faia tui, ua a'oa'oina lelei e fa'atautaia so o se a'afiaga leaga.

E saogalemu le COVID-19 tui puipui mo fafine e maua i ma'itaga, ma e o fa'asusu a latou pepe?

Afai e te maua i ma'itaga pe fa'asusu lau pepe, fa'amolemole talanoa i le tagata o lo'o faia lou tui, foma'i fa'aleaiga po'o lau fa'atosaga.

E fa'afefea ona ou fai le COVID-19 tui puipui?

O le COVID-19 tui puipui e tuiina lou lima.

E lua tui e mo'omia ona fai, ae tolu vaiaso e va a'i le faiga. Mo le fa'amautinoa ua e lava puipuia, e mana'omia le faiga o tui puipui uma e lua. Afai e lē mafai ona faia i lou taimi atofaina mo le tui lona lua, toe fuata'i se taimi vave e mafai ai.

E maua ni avanoa mo le tui puipui mo nu'u i tua?

Ioe. E fa'aavanoa le tui i totonu o nu'u uma i Aotearoa Niu Sila.

E fa'aliliuina fa'amatalaga ma puna'oa i gagana Pasifika?

E i ai puna'oa ma fa'amatalaga autū ua uma ona fa'aliliuina i le gagana Pasifika o lo o avanoa i luga o le upega tafa'ilagi o le Matātā o le Soifua Maloloina. E tele fo'i isi puna'oa o lo o atia'e, ma o le a fa'aliliuina fo'i i latou. E ono fa'aopoopoina fo'i isi fa'aliliuga mo le Pasifika.

E i ai ni polokalame fa'apitoa mo 'au'aunaga mo le faiga o tui mo tagata Pasifika mātutua? (fa'ata'ita'iga, i nofoaga lotu)

Matou te fuafuaina ni avanoa e 'a'apa atu ai i le lautele mo le faiga o le tui, e aofia uma ai ma tagata Pasifika mātutua.

Pe aofia ai ta'ita'i o 'aulotu ma pitonu'u Pasifika e fesoasoani mo le fa'alauiloaina o le lautele o nu'u Pasifika?

E matuā fa'atāua ma lagolagoina e le Matātā o Tagata Pasifika ma le Matātā o le Soifua Maloloina le tapua'iga ma le fautuaga mai aulotu Pasifika ma ta'ita'i o fa'alapotopotoga mo le fa'alauiloaina ma le fa'agaoioiga o le fa'alapotopotoga. O le National Pacific Zoom Fono o le isi auala lea e fa'aaofia ai ta'ita'i. O fonotaga fa'aitulagi o le a faia i le salafa o Niu Sila i gagana Pasifika 'ese'ese mo talanoaga lautele.

Fa'amatalaga Lagolago

O ai e mafai ona ou talanoa i ai mo nisi fa'amatalaga?

Mo nisi fa'amatalaga, e mafai ona e fa'afeso'ota'i le Healthline i le 0800 358 5453. E mafai fo'i ona e talanoa i lau foma'i fa'aleaiga po o le teine foma'i.

O fea ou te maua ai fa'amatalaga sa'o?

E mafai ona maua fa'amatalaga sa'o ma le fa'atuatuaaina i le www.covid19.govt.nz ma le www.health.govt.nz/covid-vaccine pe talanoa ma lau foma'i fa'aleaiga.

E tāua le maua o fa'amatalaga sa'o. Fa'amolemole ia fa'aeteete i le lē sa'o o fa'amatalaga i ala o fa'asalalauga ma isi nofoaga. E tatau ona fa'asoa fa'amatalaga mai fa'avae aloa'ia.